

Przedstawiamy jedną z ostatnich wypowiedzi zmarłego w ubiegłym roku *sensei* H. Czerwenki-Wenkstetena – jednocześnie głównego dyrektora technicznego EJJU, posiadacza wysokich stopni i tytułów w *jūjutsu* (10 dan), doktora medycyny, neurologa, psychiatry i psychoterapeuty, specjalisty medycyny sportu, współpracownika i eksperta austriackiego Bundesministerium für Wissenschaft und Forschung (Federalnego Ministerstwa ds. Nauki i Badań) do spraw *jūjutsu*, *jūdō* i *aikidō* oraz – podobnie – Redakcji IRK-MC (od roku 2003 formalnie w składzie Rady Redakcyjnej / Editorial Board). Był także nauczycielem akademickim na Uniwersytecie Wiedeńskim. Austriacki ekspert od roku 1999 współpracował naukowo z Wojciechem J. Cynarskim (6 dan *jūjutsu*), czego efektem jest też poniżej przedstawiony tekst.

HERIBERT CZERWENKA-WENKSTETTEN^{1,2}, WOJCIECH J. CYNARSKI³

¹ Bundesministerium für Wissenschaft und Forschung,

² European Jujitsu Union (EJJU), Wiedeń (Austria)

³ Wydział Wychowania Fizycznego, Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów (Polska)

O drodze sztuk walki i drodze życia / About the way of martial arts & way of life

Submission: 15.06.2006, acceptance: 15.10.2007.

Słowa kluczowe: Czerwenka-Wenkstetten, *jūjutsu*, sens *budō*, filozofia sztuk walki

Prof. dr n. med. Heribert Czerwenka-Wenkstetten (ur. 1 maja 1932 w Wiedniu) przedstawiał się jako uniwersytecki nauczyciel sportu, doktor medycyny i lekarz psychiatra, którego specjalnościami były także neurologia, neuropsychiatria dziecięca i psychoterapia. Sprezentował mi swą książkę [Czerwenka-Wenkstetten 1993], będącą oficjalnym podręcznikiem dla studentów Uniwersytetu Wiedeńskiego (Universität Wien) i dla studiujących *jūjutsu* w ramach Europejskiej Unii Jujitsu (EJJU), której *shihan* Czerwenka-Wenkstetten był – przez długi czas – dyrektorem technicznym. Od mojego nauczyciela sztuk walki doc. Lothara Siebera¹ wiem, że do stopnia 4 dan w *jūjutsu* promował Czerwenkę-Wenkstetena jeden z późniejszych liderów Akademii Idokan Europa – Hubert baron Klinger von Klingerstorff (10 dan). Później wiedeński *sensei* współpracował m.in. ze znanym Sieberowi mistrzem Masafumi Suzuki (10 dan) z Akademii Seibukan w Kioto.

Miałem także swego czasu okazję bezpośrednio ćwiczyć i występować w pokazach przed *sensei* Czerwenką-Wenkstettenem na międzynarodowych seminariach w Warszawie (21–23 listopada 1986) i na Węgrzech (Tokaj-Szerencs, 10–15.04.1992). *Shihan* Czerwenka-Wenkstetten był zwłaszcza specjalistą w zakresie tzw. małych dźwigni, wykonywanych na palce i nadgarstki. Na najwyższe stopnie techniczne promował m.in. polskich instruktorów *jūjutsu* – Andrzeja Trepte, dr. Krzysztofa Kondratowicza i Krzysztofa Staniszewskiego [W.J.C.].

* * *

W ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat wzrosło zainteresowanie dalekowschodnimi sztukami i sportami walki. Coraz więcej osób zajmuje się nimi profesjonalnie. Proszę opowiedzieć, jakie miejsce w Pana życiu zajmują i jakie mają dla Pana znaczenie?² Jak to się stało, że zaczął Pan się zajmować dalekowschodnimi sztukami walki?

– Pewien nauczyciel *jūjutsu*, prof. F. Rautek³, odwiedził w 1947 r. moje gimnazjum i pokazał nam, uczniom, chwyt ratunkowe i techniki *jūjutsu*.

W jakich okolicznościach miało to miejsce?

– Na jednej wolnej godzinie. W tym gimnazjum, do którego wówczas uczęszczałem, zamiast jednej godziny ćwiczeń gimnastycznych.

Co było powodem podjęcia treningów?

– Zaimponował mi ten nauczyciel *jūjutsu*, całkiem szczupły mężczyzna średniego wzrostu, z wyjątkowym charakterem i fascynującymi technikami *jūjutsu*.

¹ Lothar Sieber (10 dan) jest Honorowym Prezydentem Stowarzyszenia Idōkan Polska.

² Zastosowano kwestionariusz wywiadu pogłębionego z projektu badań W.J. Cynarskiego [2006, s. 370–396].

³ Franz Rautek uzyskał w roku 1978 tytuł profesora od federalnego prezydenta Austrii [Czerwenka-Wenkstetten 1993, s. 105; Cynarski 2004, s. 49].

Od jak dawna zajmuje się Pan tymi sztukami walki?

– *Jūjutsu* uprawiam od 1947 r., *jūdō* od 1955, *aikidō* od 1958.

Jaką rolę w Pana treningu i w Pańskim życiu odegrał nauczyciel? Kto nim był?

– Od 1947 r. prof. Franz Rautek, od 1956 – Miconosuke Kawaiishi. Obydwaj zachwycili mnie *jūjutsu*.

Czy aktualnie ma Pan nauczyciela drogi sztuk walki?

– Od śmierci Kawaiishiego nie mam już żadnego nauczyciela. Obecnie sam posiadam 9 dan w *jūjutsu*, 2 dan w *jūdō* i 5 dan w *aikidō*.

Jak przebiegała droga zdobywania przez Pana stopni i uprawnień?

– Wykształcenie na nauczyciela sportu w Wiedniu w *jūdō* i pływaniu (ponieważ *jūjutsu* nie było wówczas jeszcze nauczane jako specjalność sportowa). Mój awans w osiągniętych stopniach odbywał się w ramach EJJU – Europejskiej Unii Jujitsu.

Od jak dawna jest Pan trenerem?

– Od roku 1954, a na Uniwersytecie Wiedeńskim od 1955 (w Uniwersyteckim Instytucie Sportu).

Dlaczego zdecydował się Pan nim zostać?

– Ponieważ chciałem przekazać następnym pokoleniom moje doświadczenia, umiejętności techniczne i ukształtowanie osobowości, ponieważ uważam *jūjutsu* za coś, co jest pełne najwyższego znaczenia, ponieważ dla siebie samego potrzebuję sportu i kontaktu z młodzieżą.

Jaki rodzaj sztuki walki lub sportu walki uprawia Pan obecnie?

– *Jūjutsu*, wcześniej *jūdō* i *aikidō*.

Dlaczego wybrał Pan właśnie ten?

– *Jūjutsu* jest najpiękniejszym i najbardziej skutecznym systemem dla samoobrony i rozwoju fizycznego.

Jak długo i często Pan trenuje?

– Jeszcze w roku 1999 było to 8 godzin tygodniowo na Uniwersytecie Wiedeńskim, od roku 2001 (gdy ukończyłem 69 lat) już tylko dwa razy w tygodniu po 3 godziny.

Czy przypomina Pan sobie, jakie były dalekowschodnie sztuki walki w czasach, kiedy zaczął się Pan nimi zajmować?

– Gdy rozpoczynałem w 1947, było tylko *jūjutsu* i *jūdō*. W końcu lat pięćdziesiątych wprowadziłem do Austrii *aikidō*. W 1960 zostało w Austrii zapoczątkowane karate.

Czy z biegiem czasu coś się w tym zmieniło?

– *Jūjutsu* ma przynajmniej 400 lat. Jest ciągle doskonalone i dopełniane.

Jakie znaczenie mają one dla Pana teraz? Jaka zmiana się dokonała?

– Nauczyciel *jūjutsu* na Uniwersytecie Wiedeńskim to mój drugi zawód (mój pierwszy zawód to lekarz, jestem neurologiem i psychiatrą).

Jak Pan sądzi, co było przyczyną owej zmiany?

– Coraz więcej radości i sukcesów w praktyce.

Czy dla Pana ważniejszy jest aspekt sztuki czy sportu?

– Sztuka oraz wartość dla samoobrony.

Ile w tym, co Pan robi, jest sztuki, a ile sportu?

– Oryginalne japońskie *jūjutsu* jest bardziej sztuką niż sportem, dlatego wystarczy używać jedynie minimum siły.

Jakie jest Pańskie największe osiągnięcie sportowe lub w sztuce walki?

– Osiągnięcie stopnia 9 dan⁴ w *jūjutsu*, uznanego w EJJU, IJJF (International Jujitsu Federation) i przez Nippon Seibukan w Kioto, centralę *jūjutsu*.

Czy stosuje Pan ćwiczenia medytacyjne lub tym podobne?

– Tak, medytację buddyzmu *zen* i trening autogeny według Johanna Heinricha Schulza.

Czy przeżył Pan jakieś szczególne doświadczenia duchowe, mistyczne itp.?

⁴ Stopień honorowy 10 dan Czerwenka-Wenkstetten otrzymał dopiero w roku 2006.

– Nie.

Czy uprawianie dalekowschodnich sztuk walki, kontakt z tymi sztukami i sportami, zmieniło coś w Pana życiu?

– Tak, dalszy rozwój mojej osobowości, etyki, estetyki, konsekwencji (stanowczości), siły woli, szybkości w działaniu, rozwój w sensie wspólnotowości (poczucia społecznego).

Co zmieniło?

– Mogłem współuczestniczyć w formowaniu osobowości moich około 40 000 uczniów w ciągu 50 lat nauczania w całej Europie i w Afryce Południowej.

Dlaczego doszło do tych zmian i jak Pan je ocenia?

– Przez możliwości, które dało nauczanie *jūjutsu*. Zmiany te oceniam jako pozytywne, sprawiające radość moim uczniom i mnie.

Proszę szerzej opowiedzieć, jakie jest znaczenie dalekowschodnich sztuk walki w Pana życiu obecnie?

– One są obok mojej rodziny i obok mojego zawodu lekarskiego najważniejszą treścią mojego życia.

Czy jest to tylko sposób na poprawę sprawności fizycznej, czy też jest (jeszcze) czymś innym? Czym?

– To jest zarówno rozwój i utrzymanie zdrowego ciała, jak też rozwój osobowości (charakteru) i źródło radości życia.

Czy mógłby Pan opowiedzieć o filozofii dalekowschodnich sztuk (sportów) walki?

– *Jūjutsu* opiera się na buddyźmie i na zasadach *bushidō*. Powinieneś być przyjazny, pomagający drugiemu i sobie nawzajem (przyjazne relacje towarzyskie, wysoka etyka społeczna). Umiarkowanie w życiowym prowadzeniu się (żadnych ekscesów, żadnego palenia, mało alkoholu, prawie żadnego spożywania mięsa); bez goryczy zrezygnować.

Jakie są najważniejsze zasady tej sztuki walki?

– Uczciwość i uprzejmość, traktowanie swojego partnera treningowego jak brata.

Czy przywiązuje Pan dużą wagę do filozofii i zasad dalekowschodnich sztuk walki?

– Tak.

Proszę o tym szerzej opowiedzieć.

– Już wcześniej wymieniłem główne zasady i wartości – uczciwość, uprzejmość, skromność, źródło radości życia.

Które z nich uważa Pan za najważniejsze?

– Uprzejmość, przyzwoitość w postępowaniu (jap. *reigi sahō* – przestrzeganie zasad kurtuzji, etykiety oraz przestrzeganie zasad moralnych).

Jakie jest ich znaczenie w Pana życiu?

– One zapewniają mi dobre międzyludzkie kontakty (relacje).

Co Panu dają?

– Pokój i radość w sercu.

Czy jest coś, czego Pan nie akceptuje w dalekowschodnich sztukach/sportach walki?

– Zawody – **rywalizacja** sportowa – w *jūjutsu*, ponieważ one są zbyt niebezpieczne i prowadzą do przegranej jednego z walczących, co jest nieetyczne.

O co dokładnie chodzi? Dlaczego nie akceptuje Pan tego?

– Ponieważ to jest wykroczenie przeciw etyce **współpracy** międzyludzkiej.

Czy uważa Pan, że filozofia i zasady dalekowschodnich sztuk/sportów walki obowiązują Pana (i innych) tylko w czasie treningu lub walki, czy też zawsze i w każdej dziedzinie życia?

– Zawsze, także w życiu prywatnym.

Proszę uzasadnić swoją odpowiedź.

– Osobowość jest niepodzielną jednością.

Co uznałby Pan za najważniejszą wartość (lub wartości) w swoim życiu?

– Miłość, zadowolenie (satisfakcja) i zdrowie.

Proszę odpowiedzieć, dlaczego właśnie to stanowi najważniejszą wartość w Pana życiu?

– To są dla mnie najwyższe dobra w życiu człowieka.
Czy jest jeszcze coś, co ma dla Pana jakąś istotną wartość?

– Dobrobyt.

Czy mógłby Pan opowiedzieć na podstawie swoich obserwacji i rozmów z podopiecznymi, jakie jest znaczenie dalekowschodnich sztuk walki w ich życiu?

– Dla niektórych uczniów trening *jūjutsu* oznacza zmianę w ich życiu: nowa treść życia, nowa etyka, więcej radości z własnego ciała.

Czy zauważa Pan jakieś zmiany na tym obszarze na przestrzeni kilkudziesięciu lat?

– Tak.

Proszę opowiedzieć, czy są to zmiany pozytywne czy negatywne?

– Pozytywne.

Czym – Pana zdaniem – jest to spowodowane?

– Kontaktem nauczyciela z uczniami oraz kontaktami uczniów między sobą.

* * *

Shihan Czerwenka-Wenkstetten uprawiał sztuki walki profesjonalnie (jako nauczyciel), traktując *budō* jako wartościową formę spędzania czasu wolnego. Uprawiał *jūjutsu*, *jūdō* i *aikidō* dla radości ze specyficznego ruchu i znajdującej się u ich podstaw filozofii. Jego stosunek do filozofii tradycyjnych dróg sztuk walki był jak najbardziej pozytywny, przy czym nie wiązał jej z żadnym wyznaniem religijnym. W sztuce walki najważniejsza jest – jego zdaniem – filozofia życia (zwana przez E. Fromma biozofią). W następnej kolejności ważne są trening i technika. Swoją znajomość filozofii sztuk walki oceniał jako bardzo dobrą, a jako źródła wiedzy nt. filozofii sztuk walki wymieniał swych japońskich mistrzów-nauczycieli: Tokio Hirano, Nobuyoshi Sato, Noritomo Otani, ale przede wszystkim Mikonosuke Kawaishi. Jego kontakty z nauczycielami systemów sztuk walki i psychofizycznego samodoskonalenia o proweniencji wschodniej, prócz wymienionych wcześniej, realizowane były zasadniczo w ramach EJJU i International Jujitsu Federation (IJFF) [por.: Czerwenka-Wenkstetten 1993, s. 9–10]. Był traktowany jako ekspert *budō* w badaniach metodą sądów eksperckich [Cynarski 2006a, b] i jako ekspert – obok L. Siebera (10 dan, Niemcy), S. Sato (10 dan, Japonia), G. Kirby’ego (9 dan, USA), R.J. Maroteaux (8 dan, Francja), K. Kondratowicza (10 dan) i S. Sterkowicza (6 dan, Polska) – w opracowaniach dotyczących aksjologii *jūjutsu* [Kondratowicz 1991; Kirby 1994; Sterkowicz 1998; Maroteaux, Cynarski 2002–2003; Cynarski 2003, 2004, s. 107–111]. Był jednym z nielicznych ekspertów badających technikę i „ducha” klasycznego *jūjutsu* [por.: Craig 1995; Maroteaux 1995; Sato 1998; Mol 2003].

Uważał się za człowieka szczęśliwego i spełnionego. Był szczęśliwie – jak twierdził – żonaty z Fabienne... Niestety, 4 sierpnia 2006 roku mistrz Czerwenka-Wenkstetten zmarł [por.: IRK-MC, 2007, s. 237].

(wywiad, tłumaczenie i opracowanie – W.J. Cynarski, SIP)

BIBLIOGRAFIA

1. Craig D.M. (1995), *Japan's Ultimate Martial Art. Jujitsu Before 1882. The Classical Japanese Art of Self-Defence*, Charles E. Tuttle Co., Inc., Boston – Rutland, Vermont – Tokyo.
2. Cynarski W.J. (2003), *Nauczyciele łagodnej drogi*, „Przegląd Naukowy Kultury Fizycznej / Scientific Review of Physical Culture” (PNKF-SRPC), Uniwersytet Rzeszowski, t. 6, nr 1–2, s. 198–202.
3. Cynarski W.J. (2004), *Teoria i praktyka dalekowschodnich sztuk walki w perspektywie europejskiej*, UR, Rzeszów.
4. Cynarski W.J. (2006a), *Recepcja i internalizacja etosu dalekowschodnich sztuk walki przez osoby ćwiczące*, UR, Rzeszów.
5. Cynarski W.J. (2006b), *Znaczenie „budo” dla instruktora sztuk i sportów walki (wyniki badań jakościowych) / Significance of Budo for the Instructor of Martial Arts and Combat Sports (Results of Qualitative Research)*, „Roczniki Naukowe AWF”, Warszawa, t. XLIV, s. 279–302.

6. Czerwenka-Wenkstetten H (1993), *Kanon des Nippon Jujitsu* (t. 1). *Begriffe, Grundlagen, Geschichte, Basistechniken*, Tyrolia-Verlag, Innsbruck – Wien.
7. Kirby G. (1994), *Jujitsu. Podstawowe techniki łagodnej sztuki* (cz. 1), Budo-Sport, Warszawa.
8. Kondratowicz K. (1991), *Jiu-jitsu. Sztuka walki obronnej*, Wyd. „Czasopisma Wojskowe”, Warszawa.
9. Maroteaux R.J. (1995), *L'esprit du ju-jitsu traditionnel. Historique, esotérique, technique*, autoedycja (wyd. II), Avignon.
10. Maroteaux R.J., Cynarski W.J. (2002–2003), *O filozofii japońskich sztuk walki – pytania i odpowiedzi*, IRK-MC, t. 3, s. 48–55.
11. Mol S. (2003), *Japońskie sztuki walki. Przewodnik po koryū jūjutsu*, Diamond Books, Bydgoszcz.
12. *Przegląd wydarzeń i publikacji*, IRK-MC, 2007, t. 7., s. 236–247.
13. Sato S. (1998), *Nihon jujutsu*, IMAF, Tokyo.
14. Sterkowicz S. (1998), *Ju-jitsu. Wybrane aspekty sztuki walki obronnej*, AWF, Kraków.

Key words: Czerwenka-Wenkstetten, jujitsu, meaning of budo, philosophy of martial arts

SUMMARY

This piece of work presents the figure and views of one of the most eminent masters of Japanese jūjutsu, Dr. H. Czerwenka-Wenkstetten (1932–2006) partially on the basis of an interview conducted by the chief editor of “Idō – Movement for Culture” a few years ago. The main method is, however, over 50-year participant observation of master Czerwenka-Wenkstetten (10 dan) and his opinions may be treated as expert opinions (one of cognitively valuable methods of qualitative empiria).

Czerwenka-Wenkstetten, MD, presents his opinions concerning jūjutsu itself as a marital art and generally on the sense of budō and philosophy of martial arts. He speaks on satisfaction from the work of a martial arts teacher at the University in Vienna and within European Jujitsu Union where he was “Chief Technical Director” (responsible for the technical level of teaching) as “shihan” and “Pastmaster” as well as a doctor and psychiatrist. He indicates jūjutsu values in their connection with his own philosophy of life.